

Arap Milliyetçiliği

ADİD DAVİŞA (Adeed Dawisha)

LİTERATÜR YAYINCILIK
İSTANBUL 2004,
374 S., 14X22 cm,
ISBN: 9750402596

Kuzey Afrika'da Atlantik sınırından başlayıp, doğuya doğru Asya'da Basra Körfezi'ne kadar uzanan, güneyde İran sınırlarında, kuzeyde Türkiye'de biten bölge, İsrail hariç, genellikle burada yerleşmiş olanlar ve dışarıdakiler tarafından "Arap Dünyası" olarak adlandırılır. Fakat bu kavram siyasal olmaktan çok kültürel bir tanımdır. Bu bölgede yerleşmiş olanların çoğu gelenek-görenek benzerliğini ve özellikle de Arapçayı anadil olarak kullanarak Araplık tanımını kabul etmektedirler. Milliyetçilik üzerine düşünenler diğer bazı unsurları göz ardı etseler de Arapçanın merkezî bir birleştirici güç olduğuna inanmaktadırlar.

Osmanlı Devletinin yayılcı politikalarıyla bu topraklarda uzun yıllar hüküm sürmesi çoğu Arap milliyetçilerinin damarına basmış ve bunun

yanı sıra Türklerin Müslümanlığa zarar verdiklerinden yakınmalarına neden olmuştur.

Doğma büyüme Iraklı ve aynı zamanda Miami Üniversitesi Siyaset Bilimi Profesörü olan Adid Davişa, bu kitabında bastırılmış milliyetçi duygularını entelektüel Arap milliyetçilerinin söylemleriyle bir nebze dışa vuruyor. Davişa, ustaca bir manevrayla Arap (entelektüel) milliyetçilerinin Türklerle ilgili iddia ve tespitlerini Arap milliyetçilerine söyletiyor.

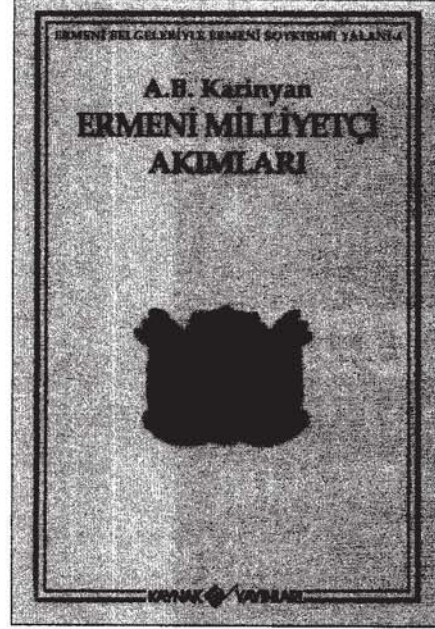
Yaklaşık yüzyıl önce Hıristiyan ve Müslüman Araplardan oluşan Arap entelektüelleri Geroge Antonius, Abdülrahman el-Kavakibi, Raşid Rida, Cemaladdin el-Afgani, Muhammed Abduh, Sati el-Husri, Michel Eflak, Zeki el-Arsuzi, Edmond Rabaht, Kostantin Züreyk'in Birinci Dünya Savaşı'ndan önce başlattıkları Türk düşmanlığının Fransız ve İngilizler tarafından da desteklendiğini özellikle dile getiren Davişa, Mekke Emiri Hüseyin ve oğlu Faysal'ın, Arnavut asıllı Mısır Valisi Muhammed Ali ile oğlu Suriye Valisi İbrahim Paşa'nın da yine İngilizler tarafından kışkırtıldığını da özellikle ifade ediyor. İngilizlerin o dönemde Osmanlı'nın çöküş sürecini hızlandırmak için Arap çöllerine su gibi para döktüğünü de belirten Davişa'ya göre, İngiliz subayları Arap milliyetçilerine para yardımının yanı sıra yasadışı dernek ve parti kurmalarına da destek oluyordular. Lawrence, Arap entelektüellerine ve aşiret liderlerine sürekli Türk düşmanlığını aşıyordu. Arap entelektüelleri arasında Türk düşmanlığı moda olmuştu. Ama buna rağmen Osmanlı tebaası olan milyonlarca Arap, cuma namazlarında Osmanlı sultanları için dua ediyordu. Fakat Arap milliyetçileri bunu görmüyorlardı, görmek de istemiyorlardı. Arap milliyetçileri bölgede yaşayan herkesi Arap görüyorlardı, bölgede yaşayan Kürtleri, Süryanileri, Asurileri, Keldanileri, Ermenileri, yok sayıyorlardı. Davişa, kitabında Arap milliyetçilerinin bu yanlışından utanarak söz ediyor ama üzerinde de fazla durmuyor. Osmanlı'nın bu topraklardaki son yıllarında Suriye, Irak, Filistin'de ayaklanan, İngiliz ve Fransızların desteğiyle bağımsızlıklarını ilan eden Araplar, Birinci Dünya Savaşıyla birlikte Osmanlı'nın dağılmasından

sonra büyük bir hayal kırıklığına uğradılar. Birinci Dünya Savaşı'na kadar Arap milliyetçilerine bağımsızlıklarını ilan etmeleri için her türlü desteği veren Fransız ve İngilizler, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Arap milliyetçilerini arkadan vurdular. Irak, Suriye, Lübnan ve Filistin'de başlatılan yerel ayaklanmalar, Fransız ve İngilizler tarafından çok kanlı bir biçimde bastırıldılar. O güne kadar İngiliz ve Fransızların desteğiyle beslenen Arap entelektüel milliyetçileri Osmanlı'yı arar olmuşlardı ama artık çok geçti. İhanetin kol gezdiği bölgede Araplar kendi silahlarıyla arka- larından vurulmuşlardı. Osmanlı'nın zulmünden kurtulduklarını düşünen Araplar, bu kez Avrupalıların kölesi olmuşlardı. Davişa'ya göre, on dokuzuncu yüzyıl Alman Romantik milliyetçilerinden esinlenen Arap milliyetçiliği, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından kök salmış ve ancak 1950'li ve 60'lı yıllarda Mısırlı Cemal Abdül Nasır'ın karizmatik önderliğinde Arap âlemini kasıp kavurmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla bölgede doğan boşlukta, 1950'lerin sonunda Mısır'la Suriye'nin birleşmesi ve Irak'taki milliyetçi devrimle atağa geçen Arap milliyetçiliği, 1967'de İsrail'den yediği ağır darbenin altında ezildi. 1967'de Altı Gün Savaşı'nda Arapların yaşadığı hezimet bölünmelere yol açtı. Doğup, büyüüp gelişen ve sonunda hezimete uğrayan Arap milliyetçiliğinin, bütün Arapları tek çatı altında toplayan bir devlet idealinin çökmesi, bölgede radikal İslam'ın önünü açmıştır. Arap milliyetçiliğinin saha kalktığı yıllarda Irak'ta doğup büyüyen Adid Davişa Batılı kaynaklar kadar zengin Arapça kaynakları da kullanarak bu her yönüyle ilginç dönemi anlatıyor. Davişa, Arap dünyasında yaşanan kimi dönemleri utangaç bir üslupla geçiştirse bile, Arap Milliyetçiliğinin, zaferden umutsuzluğa doğru giden engebeli yolunun hikâyesini anlatan bu eseri herkesin mutlaka okuması gerekir diye düşünmekteyiz. ■

Arş. Gör. Murat ÖZCAN

Ermeni Milliyetçi Akımları

A.B. KARİNYAN

KAYNAK YAYINLARI
İSTANBUL 2006,
102 s., 13,5x19,5 cm
ISBN:9753434529

Ermeni milliyetçiliğinin ve tipik temsilcisi Taşnaksutyun partisinin kökenlerine inmeden Ermeni Meselesi kavranamaz. 1870-1880'lere doğru Ermeni burjuvazisi belli bir noktaya gelir ve Ermeni Milliyetçiliği de biçimlenir. 1915 ve sonrasındaki olayların kökleri o tarihlere dir.

Sovyet Ermenistanı'nın önemli devlet ve bilim adamlarından A.B.Karinyan'ın incelemesi olan bu kitap, o döneme ışık tutmaktadır. Karinyan, Bütün Birlik Komünist Partisi Güney Kafkas Bölge Komitesinin yayın organı olan ve Tiflis'te basılan Bolşevik Zakavkazya dergisinin 1928 yılındaki 2-7-8-9-10. sayılarında yayımlanan "Ermeni Milliyetçi Akımların Özellikleri Üzerine" başlıklı üç bölümden

oluşan dizi yazısını bu amaçla kaleme aldığı-
nı ifade etmektedir. Ermeni devlet adamı,
1920'lere kadar ki bütün bu dönem boyunca
Taşnakların ve onların peşine takılan Ermeni
kitlelerinin oynadığı rolü kesin çizgilerle or-
taya koymaktadır.

Üç ana makaleden oluşan bu çalışmanın ilk
makalesi Ermeni milliyetçi akımlarının tarih-
çesini kısaca ortaya koyarken şu tespitleri
yapmaktadır: Taşnakizmin başlangıcı, kö-
kenti ve temelleri 1880'li yılların saldırgan
milliyetçiliğidir. Ermeni burjuva liberalizmi-
nin bizzat devamını ve oluşumunu temsil et-
mektedir. Bu yüzden, 1880-1890'lı yılların
Ermeni liberalizminin tarihi ve önemi dikkate
alınmadan, bu partinin tarihini ve evrimini
ayrı ayrı aşamalarını ve zikzaklarını anlamak
olanaksızdır (s. 21).

Ayrıca makalede, Taşnaksutyun'un fikir ba-
bası Grigori Artsruni ve programı hakkında
da ayrıntılı bilgi yer almaktadır.

İkinci makale ise milliyetçi örgütlenmeler ve
mali kaynakları hakkında analiz edici ilginç
bilgiler içermektedir. Liberallerin nasıl
önemli bir güç haline geldiğinin de vurgulan-
dığı makale Rus Çarının Ermenilere artık
"rejime bağlı" ve "sadık" yurttaşlar olarak
görmediğini belirlemektedir.

Son makalede ise Taşnaklığın sınıfsal doğası
ele alınmakla birlikte Rus Çarlığının Ermeni
politikası hakkında bilgiler verilmektedir. Ay-
rıca Ermeni milliyetçiliğinin yeni aşaması ele
alınmakta, Taşnaksutyun partisinin yönetimi
ele alışı, icraatları ve hükümetin emperyalistlerle işbirliği incelenmektedir.

Genel olarak Karinyan, üç makaleden oluşan
bu yazı dizisinde şu konulara vurgu yapmaktadır:

- Türkiye Ermenileri, Rusya Ermenilerine göre çok daha iyi şartlarda yaşamışlardır.
- Ermeni milliyetçiliğinin saldırganlığının ne-

deni, Ermeni burjuvazisinin doğuştan itibaren işbirlikçi karakterde olmasıdır.

- "Taşnakizm", saldırgan Ermeni milliyetçiliğinin bir devamıdır.

- Taşnaklar, her dönemde batı emperyalizminin ve Çarlık Rusyası'nın aleti oldular.

- Taşnaklar, bu temelde birinci dünya savaşından çok önce Türkiye karşısı şovenist bir kampanya başlattı. Sadece Güney Kafkasya cephesinde değil, Çanakkale cephesi için de gönüllü birlikler oluşturarak emperyalist orduların komutasında savaştilar.

- Büyük Ermenistan'ın önündeki en büyük engel, bölgede Ermenilerin Müslüman nüfusa oranla tartışmasız azınlık olmasıydı. Bu yüzden gönüllü Ermeni birlikleri, Türk ve Kürt nüfusu sistemli olarak imha etti. Bu katliamlar, Taşnakları kullanan Çarlık komutanlarını bile çileden çıkartacak düzeydeydi.

- Birinci Dünya Savaşından sonra kurulan Taşnak Ermenistanı, devrimci Türkiye ile Sovyet Rusya arasına duvar ördü.

- Taşnak hükümetinin toprak politikası, Müslüman köyleri talana dayanıyordu.

Yazarın bazı çalışmalarından da alıntılarını yapıldığı çalışmada ilginç anektotlar dikkat çekmektedir. Özellikle "Emperyalist Savaş ve Ermenistan" adlı çalışmasından yapılan aşağıdaki alıntı oldukça ilgi çekicidir ve Ermenilerin yaşadığı trajedinin sorumlularını ortaya koymaktadır:

"... çünkü Avrupalılara yardım ve yataklık eden unsurun, Türkiye'de yaşayan 'Hıristiyan nüfus' olduğu biliniyor. Bu durum emperyalistlere hizmet eden Ermenilere, Süryanilere ve Rumlara kuvvetli darbeler indirdi. Bu sebeple, Ermeni kırımının gerçek sahipleri, Avrupalı emperyalistler ve talimatlarıyla hareket eden Hıristiyan misyonerlerdir. Onların Türkiye'deki 'kültür taşıma' faaliyetleri, iyi-

likten çok kötülük getirmiştir. Çalışmaları ve politikaları sonucunda Türkiye'nin zengin yerleri yıkıma uğramış, nüfusu ise kırılmıştır... (s. 9).

"Türkiye Ermenistanı vilayetlerinin perişan olması ve yıkıma uğraması, Kilikya'nın yıkıma uğraması ve boşalması. Emperyalizm nereye elini atsa, Ermeni emekçileri kırıma uğramışlardır. (...) Emperyalizme hizmet ve uşaklık için savaşmaktan kırılmışlardır (s. 10).

Ermeni meselesinde Türkiye'yi suçlayan tek bir sözüne bile rastlanmayan Karinyan, 1926 yılında iki cilt halinde yayımlanan "Eski Türkiye ve Türkiye Ermenileri" başlıklı kitabında da Osmanlı döneminde Türkiye Ermenilerinin Ermenistan Ermenilerinden çok daha gönençli ve bolluk içinde yaşadıklarını vurgular. Ve en önemlisi; Ermeni milliyetçi tarihçiliğinin gerçeği çarpıtarak Türkiye Ermenilerinin sosyo-ekonomik durumunu karamsar bir şekilde yansıttığını belirtir (s. 10).

Sovyet Ermenistanının önemli liderlerinden biri olan Mikoyan da Lenin'e sunduğu "Kafkas Meselesine Dair" başlıklı raporunda ana hatlarıyla Karinyan'ı desteklemektedir.

Karinyan, Ermeni halkının ve onlarla birlikte yaşayan bütün bölge halklarının ortak çıkar ve özgürlüklerini gözettiği için gerçekleri saptayabilmiştir. Taşnakların hatalarıyla hesaplaşmaları da bu doğru mevzilenmeden gelmektedir. Bir halkı emperyalizmin aleti olmaktan kurtarmak ve bölge halkıyla barış içinde yaşamasını sağlamak için, bu hesaplaşmanın zorunlu olduğunu görmüşlerdir. Bu tavır, Ermeni halkı ile insanlık arasında bağı kuran enternasyonalist bakış açısının ürünüdür. Karinyan'ın kitabı bir kez daha ortaya koyuyor ki: Emperyalizme cepheyi dönmek, insanlık için bilim yapmanın insanca yaşamının ilk şartıdır. Bazı ezberleri bozan ve bizzat Ermeni bir yazar tarafından tarafsız bir şekilde kaleme alınan bu kitabın bütün kitaplarda yerini alması gerektiği düşüncesindeyiz.■

TEVFİK AKSOY

Başsağlığı

Kıymetli dostumuz
Besim Tataroğlu'nun babası
RÜŞTÜ Amca'mız
mübarek Ramazan ayı içerisinde
17.09.2007 tarihinde
Hakkın rahmetine kavuşmuştur.
Kendisine Allah'tan rahmet,
kederli ailesi ve yakınlarına
başsağlığı ve sabır dileriz.

eskiyeni

Başsağlığı

Güzel insan, kıymetli dostumuz
Şükrü ÜNALAN
mübarek Ramazan ayı içerisinde
27.09.2007 tarihinde
Hakkın rahmetine kavuşmuştur.
Kendisine Allah'tan rahmet,
kederli ailesi ve yakınlarına
başsağlığı ve sabır dileriz.

eskiyeni